

සම්පත්තගාහ අසම්පත්තගාහ පිළිබඳව

අත්පසාලිනී - එවං කම්මෙවිසසතො විසෙසවන්තෙසු ච එතෙසු චක්ඛුසොතානි අසම්පත්තවිසයග්ගාහකානි අත්තනො නිස්සයං අනල්ලීනනිස්සයෙ එව විසයෙ විඤ්ඤාණහෙතුත්තා.

ඝානජ්චතාකායා සම්පත්තවිසයග්ගාහකා, නිස්සයවසෙන චෙව සයඤ්ඤෙ අත්තනො නිස්සයං අල්ලීනෙයෙව විසයෙ විඤ්ඤාණහෙතුත්තා.

අට්ඨකථායං පන "ආපාඨගතත්තාව ආරම්මණං සම්පත්තං නාම. චන්දමණ්ඩලසුරියමණ්ඩලානඤ්ඤි ද්වාචන්තාලීසයොජනසහස්සමත්ථකෙ ධීතානං චණ්ණො චක්ඛුපසාදං ඝට්ටෙති. සො දුරෙ ධත්ථා පඤ්ඤායමානොපි සම්පත්තොයෙව නාම. 'තංගොචරත්තා චක්ඛු සම්පත්තගොචරමෙව නාම. දුරෙ රුක්ඛං ඡන්දන්තානම්පි, රජකානඤ්ඤෙ චත්ථං ධොචන්තානං දුරතොච කායචිකාරො පඤ්ඤායති. සද්දෙඤ පන ධාතුපරම්පරාය ආගන්ත්ථා සොතං ඝට්ටෙත්ථා සණ්ඛං චචත්ථානං ගච්ඡති"ති චුත්තං.²

තත්ථ කිඤ්ඤාපි ආපාඨගතත්තා ආරම්මණං සම්පත්තන්ති චුත්තං, චන්දමණ්ඩලාදිචණ්ණො පන චක්ඛුං අසම්පත්තො දුරෙ ධීතොච පඤ්ඤායති. සද්දෙඤපි සචෙ සණ්ඛං ආගච්ඡෙය්‍ය, දුරෙ උජ්ජන්තො විරෙන සුයෙය්‍ය,³ පරම්පරඝට්ටනාය ච ආගන්ත්ථා සොතං ඝට්ටෙත්තො

¹ මූලටීකාව - දුරෙ ධත්ථා පඤ්ඤායමානොපි සම්පත්තො නාම පටිඝට්ටනනිසංසජනකතොති අධිජ්ජායො. (අනුටීකාව - සම්පත්තොයෙව නාම සම්පත්තිකිච්චකරණතොති ඉමමත්ථං දස්සෙතුං "පටිඝට්ටනනිසංසජනකතොති"ති චුත්තං.)

² මූලටීකාව - සද්දෙඤ පන ධාතුපරම්පරාය වායු විය ආගන්ත්ථා නිස්සයවසෙන සොතනිස්සයෙ අල්ලීයිත්ථා සොතං ඝට්ටෙත්ථාචචත්ථානං ගච්ඡන්තො සණ්ඛං චචත්ථානං ගච්ඡතිති චුත්තො. එවං පන සති චිත්තසමුට්ඨානං සද්දායතනං සොතවිඤ්ඤාණස්ස කදාච්චි ආරම්මණපච්චයො න සීයා. න හි බහිද්ධා චිත්තසමුට්ඨානුජ්ජන්ති උපපජ්ජතිති. (අනුටීකාව - අතිසුඛුමභාවතො මංසචක්ඛුඅගොචරෙන රුපායතනෙන සමන්තාගතසඛිඝාතචුත්තිතාය ච "වායු වියා"ති චුත්තං. චිත්තසමුට්ඨානං සද්දායතනං සොතවිඤ්ඤාණස්ස කදාච්චි ආරම්මණපච්චයො න සීයා ධාතුපරම්පරාය ඝට්ටෙත්තස්ස උතුසමුට්ඨානත්තා. තෙනාහ "න හි බහිද්ධා චිත්තසමුට්ඨානුජ්ජන්ති උපපජ්ජතිති"ති. පට්ඨානෙ (පට්ඨා. 1.1.2) ච "සද්දායතනං සොතවිඤ්ඤාණස්ස ආරම්මණපච්චයෙන පච්චයො"ති අවිසෙසෙන චුත්තං.)

³ මූලටීකාව - විරෙන සුයෙය්‍යාති කස්මා එතං චුත්තං, නනු දුරෙ ධීතෙහි රජකාදිසද්දා විරෙන සුය්‍යන්තිති? (නනු විරෙන සුය්‍යන්තිති දුරෙ ධීතානං ලහුකං සචනං නත්ථී, තෙසම්පි වා ලහුකං සචනෙන දුරාසන්තභාවානං විසෙසො න සීයාති අධිජ්ජායො.) න, දුරාසන්තානං යථාපාකට්ටෙ සද්දෙ ගහණවිසෙසතො (න, දුරාසන්තානං යථාපාකට්ටෙ සද්දෙ ගහණවිසෙසතොති න දුරෙ ධීතෙහි රජකාදිසද්දා විරෙන සොතවිඤ්ඤාණෙන සුය්‍යන්ති, සචෙ සචනුපචාරෙ සො සද්දෙ දුරෙ ආසන්තෙ ච ධීතානං යථාභුතෙ ආපාඨගතෙ සද්දෙ මනොවිඤ්ඤාණසඛිධාතතො ගහණවිසෙසතො විරෙන සුතො සීසං සුතොති අභිමානොති අත්ථො. එතමෙචත්ථං විත්ථාරතො දස්සෙන්තො "යථා හී"තිආදිමාහ.). යථා හි දුරාසන්තානං චචනසද්දෙ යථා පාකට්භුතෙ ගහණවිසෙසතො ආකාරවිසෙසානං අග්ගහණං ගහණඤ්ඤෙ හොති, එවං රජකාදිසද්දෙපි ආසන්තස්ස ආදිතො පභුති යාවාචසානා කමෙන පාකට්භුතෙදුරස්ස වාචසානෙ මජ්ඣෙ වා පිණ්ඩවසෙන පචත්තිපාකට්භුතෙ නිච්ඡයගහණානං සොතවිඤ්ඤාණවීථියා පරතො පචත්තානං විසෙසතො ලහුකං සුතො විරෙන සුතොති අභිමානො හොති. සො පන සද්දෙ යත්ථ උජ්ජන්තො, තං නිස්සිතොච අත්තනො විජ්ජමානක්ඛණෙ සොතස්ස ආපාඨමාගච්ඡති. (නිච්ඡයගහණානං සොතවිඤ්ඤාණවීථියා පරතො පචත්තානං විසෙසතො ලහුකං සුතො විරෙන සුතොති අභිමානො හොති, සොතවිඤ්ඤාණපචත්ති පන උභයත්ථාපි සමානා, යස්මා සො පන සද්දෙ යත්ථ උජ්ජන්තො, තං නිස්සිතොච අත්තනො විජ්ජමානක්ඛණෙ සොතස්ස

අසුකදිසාය නාමානි න පඤ්ඤායෙය්‍ය.⁴ කස්මා අසම්පත්තගොචරානෙව තානි.

අභිආදිසමානානි වෙතානි. යථා හි අභි නාම ඛනි සිත්තසම්මට්ඨට්ඨානෙ නාහිරමති, සඛිකාරට්ඨානනිඤ්ඤානගහනවමිකානියෙව පන පච්ඡිත්වා නිපන්තකාලෙ අහිරමති, එකග්ගතං ආපජ්ජති, එවමෙව චක්ඛුපෙතං විසමජ්ඣාසයං⁵ මට්ඨෙසු සුවණ්ණභිත්තිආදීසු නාහිරමති, ඔලොකෙකුම්පි න ඉච්ඡති, රූපචිත්තපුප්ඵලතාදිචිත්තෙසුයෙව පන අහිරමති. තාදිසෙසු හි යානෙසු චක්ඛුමිහි අප්පභොන්තෙ මුඛමිපි විචරිත්වා ඔලොකෙකුකාමා භොන්ති.

සුසුමාරොපි ඛනි නික්ඛන්තො ගහෙතඛිබං න පස්සති, අක්ඛිති නිමිමිලෙන්වාච චරති. යදා පන බ්‍යාමසතමත්තං උදකං ඔගාහිත්වා බිලං පච්ඡිත්වා නිපන්තො භොති, තදා තස්ස චිත්තං එකග්ගං භොති සුඛං සුපති, එවමෙව සොතං තම්පෙ බිලජ්ඣාසයං ආකාසසන්තිස්සිතං කණ්ණච්ඡ්ද්දකුපකෙයෙව අජ්ඣාසයං කරොති. කණ්ණච්ඡ්ද්දාකාසොයෙව තස්ස සද්දසවනෙ⁶ පච්චයො භොති. අජටාකාසොපි වට්ටතියෙව. අන්තොලෙණස්මිඤ්ඤි⁷ සජ්ඣාසයෙ කරියමානෙ න ලෙණච්ඡදනං හින්දිත්වා සද්දො ඛනි නික්ඛමති, ද්වාරවාතපානච්ඡ්ද්දෙහි පන නික්ඛමිත්වා ධාතුපරම්පරායෙව සට්ඨන්තො ගන්ත්වා සොතපසාදං සට්ඨෙති. අථ තස්මිං කාලෙ 'අසුකො නාම සජ්ඣාසයති'ති ලෙණපිට්ඨෙ නිසින්නා ජානන්ති.

එවං සන්තෙ සම්පත්තගොචරතා භොති. 'කිං පනෙතං⁸ සම්පත්තගොචර'න්ති? 'ආම, සම්පත්තගොචරං'. 'යදි එවං, දුරෙ භෙරිආදීසු චජ්ජමානෙසු දුරෙ සද්දොති ජානනං න භවෙය්‍යා'ති? 'නො න භවති. සොතපසාදස්මිඤ්ඤි සට්ඨන්තෙ දුරෙ සද්දො ආසන්තෙ සද්දො, පරතීරෙ ඔරිමතීරෙති තථා තථා ජානනාකාරො භොති. ධම්මතා එසා'ති. 'කිං එතාය ධම්මතාය? යතො යතො ඡ්ද්දං තතො තතො සවනං භොති, චන්දිමසුරියාදීනං දස්සනං වියාති අසම්පත්තගොචරමෙවෙතං'.

ආපාඨමාගච්ඡති). දුරෙ ධීතො පන සද්දො අඤ්ඤත්ථ පටිඝොසුප්පත්තියා භාජනාදිචලනස්ස ච අයොකන්තො විය අයොචලනස්ස පච්චයො භොතීති දට්ඨබ්බො. (යදි ධාතුපරම්පරාය සද්දො නප්පවත්තති, කථං පටිඝොසාදීනං උප්පත්තිති ආහ "දුරෙ .ප. පච්චයො භොති"ති.) යථා වා සණ්ටාහිසාතානුජානි භුතානි අනුරචස්ස නිස්සයභුතානි සට්ඨනසභාවානි, එවං සට්ඨනානුජානි යාව සොතප්පසාදා උප්පත්තිවසෙන ආගතානි භුතානි සට්ඨනසභාවානෙවානි තංනිස්සිතො සද්දො නිස්සයවසෙන ධාතුපරම්පරාය සට්ඨන්තො සණ්ඛං වචන්ථානං ගච්ඡතිති වුත්තො. (උප්පත්තිවසෙන ආගතානීති එතෙත රූපධම්මාපි යත්ථ උප්පජ්ජන්ති, තත්ථෙව හිජ්ජන්ති, න දෙසන්තරං සඛිකමන්තිති දස්සෙති.)

⁴ මූලටීකාව - අසුකදිසාය නාමානි න පඤ්ඤායෙය්‍ය. කස්මා? සොතප්පදෙසස්සෙව සද්දස්ස ගහණතො. (සොතපදෙසස්සාති සොතදෙසස්ස, සොතදෙසෙ ධීතස්සාති අත්ථො.)

⁵ මූලටීකාව - විසමෙ අජ්ඣාසයො එතස්සාති විසමජ්ඣාසයො, අජ්ඣාසයරහිතමිපි චක්ඛු විසමනින්තන්තා විසමජ්ඣාසයං විය භොතීති "විසමජ්ඣාසය"න්ති වුත්තං. චක්ඛුමතො වා පුග්ගලස්ස අජ්ඣාසයවසෙන චක්ඛු "විසමජ්ඣාසය"න්ති වුත්තං.

⁶ මූලටීකාව - තස්ස සොතස්ස සොතච්ඤ්ඤාණනිස්සයභාවෙන සද්දසවනෙ.

⁷ මූලටීකාව - අජටාකාසොපි වට්ටතීති එතස්ස අට්ඨකථාධිප්පායෙන අත්ථං වදන්තො "අන්තොලෙණස්මි"න්තිආදිමාහ.

⁸ මූලටීකාව - අත්තනො අධිප්පායෙන වදන්තො "කිං එතාය ධම්මතායා"තිආදිමවොච.